

De marketentster

In 1973 deed de marketentster haar intrede in het Limburgse schutterswezen. In Gelderland werd de eerste groep marketentsters in november 1998 geïnstalleerd bij het schuttersjaarfeest van St. Hubertus in Groesbeek.

De marketentster is in Gelderland erg in opkomst. Er zijn in Gelderland de laatste jaren al zekertwintig groepen opgericht en er zijn nog een aantal in oprichting.

Wat is een marketentster (vroeger ook zoetelaar of zoetelaarster genoemd) en wat is haar taak?

Om op deze vraag te kunnen antwoorden moeten we teruggaan in de tijd. Legereenheden die te velde trokken werden vaak vergezeld van een dame die de soldaten in haar eenheid, tijdens de rustpauzes, voorzag van een borreltje en een hartig hapje. Het leger kende in die tijd nog geen eigen kantinedienst. Tijdens het verblijf in de kazerne verzorgden de marketentsters de soldatenkantine en verrichtten ook werkzaamheden als het wassen en onderhouden van de kleding van de soldaten.

In de 19^e eeuw werd in het Nederlandse leger de functie van marketentster aan strikte regels gebonden. Zo werd o.a. bepaald dat de marketentster getrouwd moest zijn met een lid van het onderdeel. Ook werd vastgelegd wat zij mocht verkopen en tegen welke prijs. Naast een uniform dat een sterke gelijkenis vertoonde met dat van haar eenheid, kreeg de marketentster ook een penning waarop haar naam en het legeronderdeel was vermeld.

Verwijzend naar het feit dat vele Limburgse schutterijen een uniform dragen van militaire eenheden, was het daarom niet zo verwonderlijk dat de dames, die de functie van marketentster op zich namen, ook gestoken werden in een uniform dat lijkt op de kleding van de rest van de schutterij.

Eveneens verwijzend naar de taak van marketentsters in vroeger dagen, tellen heden ten dage vele schutterijen een of meer marketentsters die de schutterij vergezellen met hun mandje gevuld met brood, kaas en worst en een vaatje gevuld met jenever, vieux of een zelfgemaakt of plaatselijk drankje. Na afloop van de wedstrijden voorziet de marketentster de schutters van haar schutterij van een hapje en een drankje. Een van de wedstrijdonderdelen op een schuttersconcorso is de beoordeling van de marketentsters. De jury let hierbij op de algehele presentatie van de marketentster en op hoe zij een borrel schenkt of hoe zij de kaas of worst snijdt en

presenteert. Inmiddels zijn de marketentsters een niet meer weg te denken element binnen het schutterswezen geworden.

Patrones

De Heilige Elisabeth van Thüringen is Patrones van de marketentsters. Elisabeth (1207-1231) was de dochter van Koning Andreas II van Hongarije. Op vierjarige leeftijd verloofde zij zich met Lodewijk IV, de zoon van Herman I de landgraaf van Thüringen. Aan dat hof werd zij opgevoed. Elisabeth en Lodewijk trouwden in 1221, het jaar dat Lodewijk zijn vader opvolgde. Zij hadden een gelukkig huwelijk en gaven drie kinderen het leven: een zoon, Herman II, en twee dochters, Sophie en Gertrud. Samen met haar man gaf Elisabeth de minderbroeders onder meer woonruimte in Eisenach. Op weg naar de zesde kruistocht kreeg Lodewijk in 1227 de pest in Otranto in Italië. Hij stierf aan deze ziekte. Toen zijn broer Hendrik regent werd, nam

Elisabeth de wijk naar haar oom, bisschop Eckbert van Bamberg. De eerste levensbeschrijvingen van Elisabeth hebben haar vertrek gedramatiseerd met het krachtige beeld van Hendrik die Elisabeth met haar kleine kinderen in een koude winternacht van de Wartburg verjaagd.

Zo wordt vanaf de 15^e eeuw - naar analogie van haar naamgenote Isabella (Elisabeth) van Portugal - ook van haar verteld, hoe, toen zij eens op weg was naar de armen en zieken, door Hendrik werd onderzocht of zij geld en brood bij zich had voor "het gepeupel". Toen zij de manden in haar schort moest laten zien, bleek dat al het geld en brood veranderd was in rode rozen. Zo mocht Elisabeth haar weg vervolgen.

Onder leiding van haar biechtvader Koenraad van Marburg ging Elisabeth een boetvaardig leven in Marburg leiden. Daar liet ze een gasthuis bouwen van armen en zieken. Zij wijdde de rest van haar korte leven toe aan hun dienst. Zij overleed in 1231. In 1234 werd Elisabeth heilig verklaard. Haar feest wordt gevierd op 17 - vroeger 19 - november. Elisabeth is - samen met Lodewijk de Heilige - een van de twee patronen van de Franciscaanse Leken Orde, al is zij zelf daar nooit lid van geweest. Ze is ook patrones van: Hongarije, naastenliefde, liefdadige instellingen, zieken, vervolgd, bedelaars, zwervers, weduwen, wezen, kantklossters en andere maaksters van 'fraaie handwerken', bakkers, noodlijdenden. In 1956, het jaar van de Russische inval in Hongarije, startte in Casteren een Elisabeth-bedevaart die nu niet veel belangstellenden meer trekt. De kerk van Venray beschikt over een 16^e-eeuws beeld van de heilige.

Weerspreuk: "Sint Elisabeth doet verstaan hoe het de winter zal vergaan".

Bron website Stichting Marketentsters en Zoetelaarsters

Nog meer informatie via Google: Marketentsters. Er is o.a. een stuk geschreven door Dr. F.G. de Wilde. Bij Wikipedia Elisabeth van Thüringen.

Hoe richt je een marketentstergroep op?

Kleding uniform

- Deze moet passen bij de rest van de schutterij.
- Deze bestaat uit:
 - Blouse,
 - Rok
 - Jasje (passende bij de schutterij)
 - Schoenen of laarzen (het liefst hetzelfde)
 - Schort (niet verplicht)
 - Geldbuidel (zelf te maken)
 - Hoofdbedekking / Hoed, Haarstukje
 - Sokken /kousen

Attributen

- Mand (mag je zelf de vorm en de grootte kiezen)
- Binnenbekleding in de mand (laten maken of anders oplossen met bijvoorbeeld een mooie theedoek)
- Stokbrood
- Houten plankje (werkbaar grootte)
- Mes met houten handvat (vroeger hadden ze geen plastic)
- Borrelglasje (liefst op een voetje i.v.m. de hygiëne)
- Servetten (om je glasje schoon te maken en daarna je kraantje af te vegen voor je stopt) van stof
- Afdekdoek voor over de mand.
- Houten vaatje met draagriem.
 - Deze zijn in Nederland te verkrijgen.
 - Vorm en maat naar eigen keuze.
 - Deze kunnen gevuld worden met sterke drank.
 - De draagriem voor het vaatje mag van stof of leer zijn.
 - Tip: Maak het stopje met een kettinkje vast aan het vaatje om verlies te voorkomen

De beoordeling van de Marketentsters:

Om de marketentsters een eigen en serieuze plaats te geven tijdens de concoursen, is een vijftal aankomende juryleden november 2009 begonnen om een wedstrijdelement voor de marketentsters te creëren. Tijdens de Algemene Ledenvergadering van de Gelderse Federatie op 29 maart 2012 zijn de reglementen goedgekeurd en zijn de juryleden geïnstalleerd. We hanteren bij de Gelderse Federatie een eigen wedstrijdvorm.

Het is een wedstrijdelement voor op concoursen, waar de marketentster en het publiek **plezier en gezelligheid** aan horen te beleven.

Om dit te benadrukken worden de marketentsters beoordeeld op het marketentsterterras, genoemd het M.T.T.

Een marketentstergroep kan bestaan uit één of meerdere personen.

Wanneer een marketentster mee doet aan de marketentsterwedstrijden op een concours dan is het de bedoeling om onderstaande handelingen uit voeren.

- Het vullen van het borrelglasje tappend uit het houten vaatje.
- Het snijden van stokbrood.
- Het snijden van plakjes worst.
- Het snijden van blokjes kaas.

Het snijden en vullen dienen zo **hygiënisch mogelijk** te gebeuren.

Hierna wordt het aanwezige publiek getrakteerd op een broodje met worst of kaas en een borrelglasje sterke drank.

Voor verdere informatie en/of vragen kun je bij de jury terecht. Indien wenselijk komen we op huisbezoek voor nadere uitleg.

CONCOURS VAN: _____

Datum: _____

Wedstrijdonderdeel Marketentsters

Deelnemende vereniging _____

Jurylid _____

Punten per jurylid

Algemeen

1	Correct, Charmant, Algemene indruk	
2	Houding: waardig en kalm	
3	Wijze van contactlegging en onderhouding	

Kleding

4	Pasvorm	
5	Hoofdbedekking	
6	Kousen en schoeisel	
7	Geldbuidel (stof of echt leer)	
8	Algemene indruk	

Vaatje

9	Houten vaatje met kraantje	
10	Inhoud vaatje bestaande uit sterke drank.	
11	Algemene indruk	

Mandje of korfje

12	Van biezen met hengsel	
13	Borrelglaasje met voetje	
14	Mes met houten handvat	
15	Handdoek	
16	Kaasdoek	
17	Servetten	
18	Afdekdoek	
19	Houten plankje	
20	Algemene indruk	

Hygiëne

21	Vaatje	
22	De kraan van het vaatje	
23	Mandje of korfje	
24	Het glaasje	
25	Het mes	
26	De servetten en de doeken	
27	Persoonlijk	
28	De handen	
29	De kleding	
30	Algemene indruk	

Handelingen

31	Aanbieden hapjes	
32	Wijze van snijden van het brood	
33	Wijze van afsnijden van de kaas	
34	Wijze van afsnijden van de worst	
35	Aanbieden drankje	
36	Het tappen van de sterke drank	
37	Het niet aanbieden van sterke drank aan jongeren onder de 18 jaar.	
38	Algemene indruk	

Behaalde prijs:

1e prijs

2e prijs

3e prijs

Totaal behaalde punten:

Let op dit moet het concept formulier in pdf bestand worden.

Veel gestelde vragen:

Waarom doeken?

Vanwege de hygiëne, om het eten in te bewaren en om schoon te maken/houden.

Waarom zoveel doeken in de mand?

Iedere handeling heeft zijn eigen doek; een doek om het glaasje en het kraantje schoon te maken, doeken om de worst en de kaas in te pakken, enz.

Waarom geen plastic in de mand?

Plastic bestaat nog niet zo lang, we werken als marketentster alleen met natuurlijke materialen.

Wordt er net zo beoordeeld als in Limburg?

Nee, beslist niet. We vinden gezelligheid belangrijker dan het wedstrijdelement!

Wordt de hele groep beoordeeld ?

Dit is niet verplicht. Voorlopig beoordelen we maximaal 4 personen op het marketentsterterras en hoeven dus niet alle manden compleet op inhoud te zijn. Van de marketentsters die mee doen, moeten de manden wel compleet zijn. Ook hoeven alleen die vaatjes goed te functioneren, waar mee gewerkt wordt.

Moet iedere marketentster dezelfde spullen hebben?

Kleding, mand en vaatje in principe wel, hoever men dit verder doorvoert zoals schoeisel (wel dezelfde kleur), juwelen, enz. bepaalt men zelf. Hierop wordt niet op gejureerd.

Wordt op alle concoursen beoordeeld ?

Nee, alleen op Federatieve concoursen.

Wordt alles bij elkaar niet erg duur?

Hoeft niet, je kunt het net zo duur maken als je wilt, met een beetje creativiteit kun je ver komen. Enkele suggesties en adressen staan op onderstaande lijst.

Hoe onderhoud je een wijnvaatje?

Er zijn 2 manieren:

1. Zet het vaatje weg op de volgende manier: Neem een emmer, leg er een blok (bijv. hout) in en zet het vaatje op het blok. Vul de emmer met water tot het blok bijna onder water staat. Het vaatje blijft droog, zonder inhoud. Doe plastic over de emmer heen. Het vaatje blijft nu vochtig zonder dat het in het water hoeft te staan en van buiten zwart wordt. Controleer regelmatig als het vaatje zo te lang staat kan het verschimmelen.

2. Zet het vaatje met een laagje water erin weg en keer het vaatje regelmatig, zodat het niet uitdroogt. Voor gebruik moet het vaatje goed schoongespoeld worden.

Patroon bekleding Mand:

Bodem:

Maak een patroon/mal van de bodem van de mand.

Meet de hoogte van de mand + de extra lengte over de rand heen + extra voor de omslag/zoom, zodat je een tunnel kan naaien, waar een koordje doorheen kan.

De breedte bedraagt 2x de omtrek van de bodem.

Maak 2 naden in de aan te rimpelen stof, bij het hengsel moeten de naden open blijven.

Rimpel de stof aan de bodem van stof. Maak een tunnel op de gewenste hoogte (aan de buitenkant), rijg er een koordje door aan beide kanten en strik de koordjes bij de hengselaanzetten aan elkaar.

Dekje:

Maak een patroon/mal van de bovenkant van de mandopening, zorg voor uitsparingen voor het hengsel. Knip de vorm van stof (dubbel) na en stik hier eventueel een gerimpelde strook tussen. (breedte = maximaal 2x de omtrek).

Maak de stoffen met een koordje of lintje bij de handvaten aan elkaar.

Algemene adressenlijst voor kleding en uitrusting:

Jan Free (bedrijf)
Brusselsestraat 124
6211 PH Maastricht
0 43 – 321 77 12

Seezo Uniformen
St.Janstraat 38
7256 BC Keijenborg Gld. info@seezo.nl
Tel. 0031(0)5 754 616 41 <http://www.seezo.nl>

Piet Coppens (Particuliere mandenmaker)
Rijdt 37A
6631 AP Horssen
0487 – 541501

Houten plankje, borrelglasje & mes met houten handvat → Blokker, Xenos, Winkel met huishoudelijke artikelen.

Servetten, afdekdoek, bekleding mand, kaasdoek → textielwinkel of stof op de markt kopen en zelf maken.

Kaasdoek:
www.Levenvanhetland.nl/kaasdoek

Geldbuidel wordt vaak zelf gemaakt van stof of leer. Meerdere vormen mogelijk.

Schoeisel, draagriemen, leerartikelen:

B.V. van Beers

MGR Völkerstraat 33

5157 JM Kaatsheuvel

0416 – 27 22 54

699 – 27 65 48 277072

Draagriemen zijn ook door een schoenmaker te maken,

bijv. Fa. van Aalst

Stationstraat 4

7031 BP Wehl (gemeente Doetinchem)

Schoenen: bijv. : Scapino, Schoenenreus, van Haren.

Hoofddekseel:

Hoedenwinkel Capello Nijmegen

Haarstukjes, accessoires, enz.:

Claire's.com

Roggestraat 11

6811 BB Arnhem

Bij Jan Free en bij van Beers hebben ze ook hoeden.

Versie: 1 juni 2012